1. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ బడ్జెట్ అభివృద్ధి అవసరాలు మరియు ఆర్థిక పరిమితులను సమతుల్యం చేయడంలో పునరావృత సవాళ్లను ఎదుర్కొంటోంది. విశ్లేషించండి.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ యొక్క ఆర్థిక పరిస్థితి, రాష్ట్ర అభివృద్ధి లక్ష్యాలను ఆర్థిక పరిమితులతో సమన్వయం చేయాల్సిన నిరంతర సవాళ్లతో గుర్తించబడుతుంది. 2024–25 బడ్జెట్లో, రాష్ట్రం మొత్తం వ్యయాన్ని ₹2,94,427 కోట్లు గా అంచనా వేసింది, ఇది గత ఏడాది ₹2,79,279 కోట్లతో పోలిస్తే 5.4% వృద్ధిని సూచిస్తుంది.

ఆర్థిక లోటు మరియు ఆదాయ లోటు:

2024–25 సంవత్సరానికి ఆర్థిక లోటు ₹68,743 కోట్లుగా అంచనా వేయబడింది, ఇది స్థూల రాష్ట్ర దేశీయోత్పత్తి (GSDP)లో 4.2%కి సమానం. ఇది 2023–24 సవరణ అంచనాలోని 4.3%తో పోలిస్తే స్వల్ప మెరుగుదల. ఆదాయ లోటు ₹34,743 కోట్లుగా, అంటే GSDPలో 2.1%గా ఉంది, ఇది గత సంవత్సరం 2.7%తో పోలిస్తే తగ్గుదల.

అభివృద్ధి మరియు ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని సమతుల్యం చేయడంలో సవాళ్లు

1. ఆదాయ లోటు: ఆంధ్ర ప్రదేశ్ తక్కువ పారిశ్రామిక ఆధారం మరియు వ్యవసాయం మీద అధిక ఆధారపడటం వల్ల తక్కువ పన్ను ఆదాయంతో ఇబ్బందులు ఎదుర్కొంటోంది. GST అమలు రాష్ట్రం యొక్క ఆదాయ స్వయం ప్రతిపత్తిని కూడా ప్రభావితం చేసింది. PRS లెజిస్లేటివ్ రీసెర్చ్ ప్రకారం, 2023–24లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ యొక్క స్వంత పన్ను ఆదాయం GSDPలో 7%గా అంచనా వేయబడింది, ఇది రాష్ట్రం కేంద్ర బదిలీలపై ఆధారపడుతున్నదని సూచిస్తుంది.

2. అధిక ప్రజా రుణం: సంక్షేమ పథకాలు మరియు మౌలిక వసతుల ప్రాజెక్టులను నిధులందించడానికి పెరిగిన అప్పుల కారణంగా రాష్ట్రంలో రుణ–GSDP నిష్పత్తి పెరుగుతోంది. రుణ చెల్లింపు బాధ్యతలు రాష్ట్ర ఆర్థిక వ్యవస్థపై మరింత పరిమితులను విధిస్తున్నాయి. 2024–25 చివరికి, పెండింగ్ బాధ్యతలు GSDPలో 34.1%గా అంచనా వేయబడుతున్నాయి, ఇవి 2023–24 సవరణ అంచనాల్లోని 33.7%తో పోలిస్తే ఎక్కువ.

3. రాష్ట్ర విభజన చట్టంలోని బాధ్యతలు: 2014లో జరిగిన రాష్ట్ర విభజన కారణంగా హైదరాబాద్ అనే ప్రధాన ఆదాయ వనరును కోల్పోవడం రాష్ట్ర ఆర్థిక వ్యవస్థను ప్రభావితం చేసింది. ప్రత్యేక హోదా వంటి పెండింగ్‌లో ఉన్న కేంద్ర అనుబంధాలు మరియు వాగ్దానాలు రాష్ట్ర ఆర్థిక ఒత్తిడిని మరింత పెంచుతున్నాయి. 2023–24లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సుమారు ₹49,840 కోట్లు కట్టుబడి ఉన్న వ్యయాలపై ఖర్చు చేసినట్లు అంచనా, ఇది రాష్ట్ర అంచనా వేసిన ఆదాయ రసీదులలో 24% కి సమానం.

4. సంక్షేమ వ్యయం vs. మూలధన వ్యయం: బడ్జెట్‌లో గణనీయమైన భాగం సంక్షేమ పథకాలకు కేటాయించబడటం వల్ల మౌలిక వసతులు, విద్య, ఆరోగ్యం వంటి రంగాల్లో మూలధన వ్యయాల కోసం నిధులు పరిమితమవుతున్నాయి. రాష్ట్ర ఆదాయం లో గణనీయమైన భాగం పెన్షన్లు మరియు వడ్డీ చెల్లింపులు వంటి కట్టుబడి ఉన్న వ్యయాలకు వెళుతోంది. 2024–25లో ఇవి ₹50,604 కోట్లుగా అంచనా వేయబడి ఉన్నాయి, ఇవి రాష్ట్ర ఆదాయ రసీదులలో 25% కి సమానం.

5. కేంద్ర సహాయం మరియు అనుబంధాలు: రాష్ట్రం కేంద్ర ప్రభుత్వంపై పంపిణీలు మరియు గ్రాంట్ల కోసం ఆధారపడుతుంది. అయితే నిధుల విడుదలలో జాప్యాలు రాష్ట్రం ప్రణాళికాబద్ధంగా చేపట్టే వ్యయాలపై ప్రభావం చూపుతున్నాయి.

ఆర్థిక స్థిరత్వానికి చర్యలు

- **ఆదాయాన్ని పెంపొందించడం:** పన్ను పరిపాలనను బలోపేతం చేయడం, GST వసూళ్లను మెరుగుపరచడం, పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించడం ద్వారా రాష్ట్ర ఆదాయాలను పెంచడం. డిజిటల్ ట్రాకింగ్ మరియు అమలు చర్యల ద్వారా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ GST అనుసరణను మెరుగుపరచి, 2023–24లో GST వసూళ్లలో 15% వృద్ధి సాధించింది.
- **సంక్షేమ వ్యయాన్ని హేతుబద్ధీకరించడం:** లక్ష్యంగా చేసుకున్న సామాజిక పథకాలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం మరియు సమర్థవంతమైన నిధుల వినియోగాన్ని నిర్ధారించడం. గ్రామ మరియు వార్డు సచివాలయ ఉద్యోగులు అందించే సేవలను మెరుగుపరచడానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిని హేతుబద్ధీకరించాలని యోచిస్తోంది. గ్రామాల్లో AI మరియు డ్రోన్‌ల వంటి కొత్త సాంకేతిక పరిజ్ఞానాలను ప్రవేశపెట్టడానికి ఒక ఆకాంక్షాత్మక కార్యదర్శిని నియమించాలని కూడా ఆలోచిస్తోంది.
- **రుణ నిర్వహణ:** ఆర్థిక లోటును నియంత్రించడం మరియు అప్పుల వినియోగ సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడం. పోలవరం వంటి సుస్థిర ప్రాజెక్టుల కోసం తక్కువ వడ్డీ రేట్ల నిధులను ఆకర్షించేందుకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గ్రీన్ బాండ్లను జారీ చేసింది.
- **పెట్టుబడులను ప్రోత్సహించడం:** ప్రైవేట్ రంగ భాగస్వామ్యాన్ని పెంపొందించడం మరియు మౌలిక వసతుల రంగంలో ప్రజా–ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యాలను (PPP) విస్తరించడం. భారతదేశంలోని మొదటి ప్రైవేట్ సెమీకండక్టర్ తయారీ కేంద్రాన్ని ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ఏర్పాటు చేయనుంది, దీనికి ₹14,000 కోట్లకు పైగా పెట్టుబడి ఉండనుంది. అదనంగా, ఏరో ఇండియా 2025లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ఎకనామిక్ డెవలప్మెంట్ బోర్డు (APEDB) నాలుగు ప్రముఖ వైమానిక మరియు రక్షణ సంస్థలతో MoUలు కుదుర్చుకుంది, వీటి ద్వారా ₹2,458.84 కోట్ల పెట్టుబడులు రాష్ట్రానికి రానున్నాయి.

ఆర్థిక పరిమితుల మధ్య అభివృద్ధిని పెంపొందించేందుకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ యొక్క బడ్జెట్ వ్యూహం కట్టుదిట్టమైన ప్రయత్నాన్ని ప్రతిబింబిస్తోంది. దీర్ఘకాలిక ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని సాధించడానికి సవ్యమైన వ్యయ నియంత్రణను కొనసాగిస్తూ, ఆర్థిక సంస్కరణలు మరియు మెరుగైన పన్ను వసూళ్ల ద్వారా ఆదాయాన్ని పెంపొందించడం ప్రధాన సవాలుగా ఉంది.

2. 2014 ఆంధ్ర ప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ చట్టం అమలు ఏ మేరకు జరిగిందో విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించండి. ప్రధానంగా పెండింగ్‌లో ఉన్న సమస్యలు మరియు సవాళ్లు ఏమిటి?

2014 ఆంధ్ర ప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ చట్టం ద్వారా పూర్వ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్రాన్ని తెలంగాణ మరియు అవశేష ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌గా విభజించారు. ఈ చట్టం విభజన వల్ల ఉద్భవించే పరిపాలనా, ఆర్థిక, మౌలిక వసతుల సంబంధిత సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ఉద్దేశించబడింది. అయితే, దశాబ్దం గడిచినా ఈ చట్టంలోని అనేక నిబంధనలు అమలులోకి రాకపోవడంతో, రెండు రాష్ట్రాల మధ్య ఇప్పటికీ వివాదాలు మరియు సవాళ్లు కొనసాగుతున్నాయి.

అమలు చేయబడినవి

- చట్టం ద్వారా 2014 జూన్ 2న అధికారికంగా తెలంగాణ మరియు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్రాల ఏర్పాటుచేయబడినప్పటికీ, మరియు హైదరాబాదును మార్పిడి కాలానికి ఉమ్మడి రాజధానిగా నిర్ణయించినప్పటికీ, అనేక కీలక వాగ్దానాలు ఇంకా పెండింగ్‌లోనే ఉన్నాయి.

- ఈ చట్టం హైదరాబాద్‌ను 10 సంవత్సరాలు ఉమ్మడి రాజధానిగా పేర్కొంది, ఆ తర్వాత ఆంధ్రప్రదేశ్ తన రాజధానిని అభివృద్ధి చేసుకుంటుందని భావించారు. అయితే, అమరావతికి మారడం, తరువాత మూడు రాజధానుల (అమరావతి, విశాఖపట్నం మరియు కర్నూలు) ప్రతిపాదనలు చట్టపరమైన మరియు రాజకీయ అనిశ్చితికి కారణమయ్యాయి.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ కు కొత్త రాజధాని ఏర్పాటు వంటి కీలకమైన మౌలిక సదుపాయాల ప్రాజెక్టులు జాప్యాలు మరియు వివాదాలను ఎదుర్కొన్నాయి.
- 90% కంటే ఎక్కువ ప్రభుత్వ సంస్థలు మరియు కార్పొరేషన్లు విభజించబడ్డాయి, కానీ ఢిల్లీలోని ఆంధ్రప్రదేశ్ భవన్ వంటి కొన్ని సంస్థలు వివాదాస్పదంగానే ఉన్నాయి. అదనంగా, గిరిజన విశ్వవిద్యాలయంతో సహా వాగ్దానం చేయబడిన విద్యా సంస్థలు సాకారం కాలేదు.
- తెలంగాణకు ఉద్దేశించిన బ్యాక్‌వర్డ్ రీజియన్ గ్రాంట్ ఫండ్ లాంటి ఆర్థిక కేటాయింపులు కూడా ఊహించిన విధంగా పంపిణీ చేయబడలేదు.

పెండింగ్‌లో ఉన్న ప్రధాన సమస్యలు మరియు సవాళ్లు:

1. ఆస్తులు మరియు అప్పుల విభజన: రెండు రాష్ట్రాల మధ్య ఆస్తులు, అప్పులు మరియు ఉద్యోగుల విభజన వివాదాస్పదంగా ఉంది. ప్రభుత్వ ఆస్తులు, కార్పొరేషన్లు మరియు ఆర్థిక అప్పుల పంపిణీపై వివాదాలు కొనసాగుతున్నాయి, ఇది తరచుగా న్యాయ పోరాటాలకు దారితీస్తుంది.

2. ఆంధ్రప్రదేశ్ కు ప్రత్యేక కేటగిరీ హోదా (SCS): రాష్ట్ర విభజన సమయంలో ఇచ్చిన ఒక ముఖ్యమైన వాగ్దానం ఏమిటంటే, ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడటానికి SCS మంజూరు చేయడం. అయితే, ఈ హోదా ఇవ్వబడలేదు, ఇది రాజకీయ మరియు ప్రజా అసంతృప్తికి దారితీసింది.

3. నీటి భాగస్వామ్య ఒప్పందాలు: కృష్ణా మరియు గోదావరి నదీ జలాల భాగస్వామ్యం ఇప్పటికీ సున్నితమైన అంశంగా ఉంది. నీటి కేటాయింపులపై రెండు రాష్ట్రాలు ఆందోళనలు వ్యక్తం చేశాయి, దీనివల్ల సమర్థవంతమైన నదీ నిర్వహణ బోర్డులను ఏర్పాటు చేయడం మరియు సంఘర్షణలను నివారించడానికి స్పష్టమైన మార్గదర్శకాలు అవసరం.

4. విద్యుత్ సరఫరా మరియు ఆర్థిక పరిష్కారాలు: తెలంగాణ చెల్లింపు పెండింగ్ వంటి ఆర్థిక వివాదాలు విభజన తర్వాత సరఫరా చేయబడిన విద్యుత్ కోసం ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు 6,756 కోట్లు, అంతర్-రాష్ట్ర లావాదేవీలను పరిష్కరించడంలో సంక్లిష్టతలను హైలైట్ చేస్తుంది.

5. కొత్త సంస్థల స్థాపన: కాకినాడలోని పెట్రోలియం విశ్వవిద్యాలయం వంటి వివిధ విద్యా మరియు మౌలిక సదుపాయాల సంస్థలను ఏర్పాటు చేయాలని ఈ చట్టం భావించింది. వాటి స్థాపనలో జాప్యం ప్రాంతీయ అభివృద్ధి మరియు వృద్ధికి ఆటంకం కలిగించింది.

ముగింపు

ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ చట్టం, 2014 రాష్ట్ర విభజనకు పునాది వేసినప్పటికీ, దాని అసంపూర్ణ అమలు శాశ్వత సవాళ్లకు దారితీసింది. పెండింగ్‌లో ఉన్న ఈ సమస్యలను పరిష్కరించడానికి సమానమైన అభివృద్ధి మరియు సామరస్య సంబంధాలను నిర్ధారించడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం మరియు సంబంధిత రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య సహకార ప్రయత్నాలు అవసరం.